

III Б / 2

д-р. Володимир Мурович

**ГР.-КАТОЛИЦЬКА
ЦЕРКВА
В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДУ**

**МАРІЕНТАЛЬ Н.Р.
1946**

С

Г

III Б / 2

Др. ВОЛОДИМИР МУРОВИЧ

ГР.-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

(з українського національного становища)

LIBRARY
of
Ukrainian Publishers
Ltd.

1003

НАКЛАДОМ
УКРАЇНСЬКОЇ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ "РУХ"
В МІНХЕНІ

ч. 3544/IX,47.

Дозволяється друкувати
Мінхен, дня 12 червня 1947 р.

о. Николай Вояковський
Апостольський Візитатор
і Адміністратор

Цю працю присвячую
славній пам'яті брата
Степана Муровица, що
згинув з рук Гестапо
31. грудня 1941 р.

Автор

ВСТУПНЕ СЛОВО

В цьому році минає 350 літ від заключення церковної унії з Римом — нашим київським митрополитом Михайлом Рогозою.

Вправді унія перетривала лише на західно-українських землях, себто в Галичині і на Закарпатті, тоді, коли більша частина українського народу завдяки московському насиллю за царів Катерини II, Миколи I. і Олександра II. остала при православ'ю — всеж таки мимо ворожих затій сповнила своє післанництво на наших землях. Що більше, гр.-кат. Церква, що свого часу об'єднувала всіх українців від Дніпра до Попраду, стала нашою національною Церквою — заборолом української народности. Вона видала зпоміж духовенства визначних представників, як київського митрополита Веляміна Рутського і недавно спочилого великого галицького митрополита Андрея графа Шептицького.

Заінтересування справами унії до останньої війни було мінімальне. Навіть пересічний галицький інтелігент не знав історії унії, що більше, під кутом позірних українських інтересів ставився вороже. Акція ведена в унійному дусі покійним митрополитом Андреем не дала бажаних вислідів — хоч до його особи ставилися всі українці без огляду на віроісповідання з найбільшою пошаною.

Щойно тепер на скитальщині, коли ми все втратили та побачили, що большевицька Москва брутальною силою приневолює нас в краю відступати від теперішньої гр.-кат. Церкви — зрозуміли, чим була наша Церква на західніх українських землях.

Живучи на заході ми побачили, що через гр.-кат. Церкву ми маємо можливість нав'язати зв'язок з європейськими народами, ми є в силі форсувати українську справу у міродайних чинників.

Що більше, внаслідок релігійних репресій на західно-українських землях справа релігійного об'єднання обох віток українського народу — східньої і західньої — що ізза історичних умовин одна остала при гр.-кат. Церкві, друга при православ'ю — стає справою найбільшої ваги під сучасний момент — стає потребою дня негайно об'єднатись одним фронтом проти східньої Москви.

Та недостача знання історії нашої Церкви і розуміння її історичного значення є цюю перешкодою, що не дозволяє нам зблизитись.

Поява проте популярно написаної короткої історичної розвідки на тему нашої Церкви видається тепер дуже пекучою. Вона облекшить кожному зазнайомитись з позитивною сторінкою унії, з її ролю в житті українського народу.

Я піднявся написати історичну розвідку про нашу Церкву з українсько-національного становища ще в 1945 р., заки появилися поважніші цього рода публікації в ювілейному році для виправдання корисної місії унії, а також тому, що будучи в 1944 р. в обличчі смерті через розстріл — зложив я обіт мої останні дні життя присвятити акції релігійного зближення обох віток нашого народу, щоб у цей спосіб виявити слова подяки так Пречистій Діві Марії, як нашому святому священномученикові Йосафатові за вислухані молитви, а занесені перед престіл Всевишнього.

Оця моя коротка історична розвідка на тему нашої Церкви має служити в першій мірі широким масам, які завжди були релігійні та в часі найбільших нещасть вимолювали нам Божу поміч. Вона має звернути увагу індиферентній українській інтелігенції на велику справу церковного об'єднання, яке є передумовою нашого національного визволення.

Др. Володимир Мурович

Марієнталь над Реном, 1946 р.

Св'ятіший Отець Папа Пій XII.

Емініенція Евгеній Кардинал Тиссеран
Секретар Конгрегації "Східної Церкви" в Римі.

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

ПОЧАТКИ ХРИСТІЯНСТВА НА РУСИ-УКРАЇНІ

Останні події, які заіснували на західньо-українських землях, у Галичині й на Закарпатті — зокрема події в житті української гр.-католицької Церкви — кажуть нам з'ясувати наше становище в цій справі. Вони кажуть призадуматися над новітніми методами боротьби за душу українського народу на українських землях взагалі, — на західніх землях зокрема.

Оце розграється останній акт трагедії українського народу. Леніно-сталінський режим, який давно стояв на становищі, що релігія це опіум для народу, це гальма в поступі народу, а своєю релігією проголосив грубий матеріалізм та безбожництво, — який уважав за відповідне знищити існуючу до 1920 року в Україні православну Церкву, її святині, каплиці, монастирі й Божі дома, — тепер мов на глум приступив до русифікації української Церкви, до зліквідування гр.-католицької Церкви — цього заборона українського народу на західніх землях та підпорядкувати її устанавленому для політичних цілей московському патріярхові.

Нам треба ясно й не двозначно усвідомити собі, що собою уявляє гр.-католицька Церква — уніятською звана, — коли вона здобувала право громадянства та яка її роль в житті українського народу.

Зачнімо при Божій допомочі від давних времен, від цього часу, коли світло Христової віри засяло на українських землях.

До європейських народів, які прийняли засади Христової науки, належали в давнину теж українці, — звісні в історії під назвою «Русичі» — зі своєю столицею Києвом.

В тому часі християнський світ був поділений між два осередки — західний і східний, — Рим і Візантію — Царгород, звідкіля розходилася християнська віра. Оба центри старалися здобути для себе народи, що під тодішню пору вибилися своїм державним життям і звертали на себе увагу. Землі, положені ближче Риму, підпадали під вплив Риму — землі, положені ближче Візантії, — під вплив Візантії.

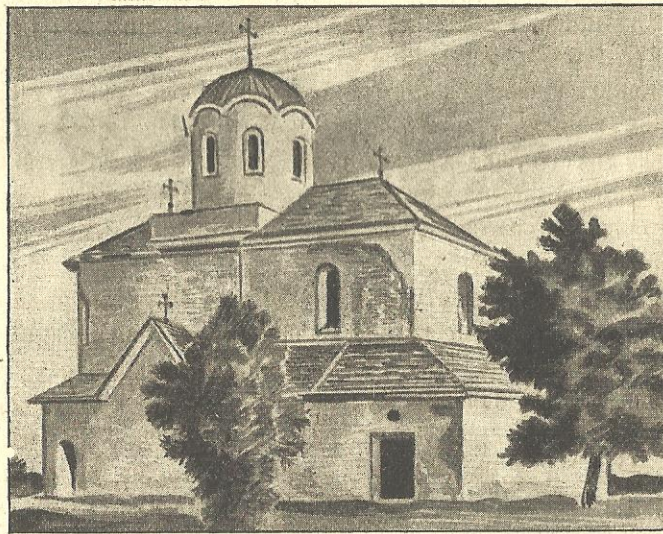
До таких земель, що останнім впливам улягли, були землі зі столицею Києвом, де вже володіли князі з роду Руриковичів, — Олег, Ігор, княгиня Ольга, Святослав і Володимир Великий.

Вже за княгині Ольги були спроби завести християнство в Україні. Захід і схід задумали приєднати для себе український народ. З'являються висланники римської і грецької Церкви на українських землях. Та князь Володимир рішив прийняти християнську віру з Царгороду, що й учинив в році 988. Через те контакт з Римом не був зірваний, бо в тому часі була ще єдність у Церкві, царгородські патріархи признавали папу римського зверхником Христової Церкви. Про це в історії України не згадується, звідсіля стільки непорозумінь. Навпаки, князь Ярослав, син Володимира, піддержує зв'язки зі заходом, коли дружить свої діти за французьких, німецьких, малярських і польських королів. Князь Ізяслав остає в тісних взаєминах з папою римським і носить назву «Апостольського Короля України». Київ став матір'ю християнської культури, звідкіля Христова віра промощувала собі шлях по всіх наших землях.

УКРАЇНА БУЛА ВСЕ В ЄДНОСТІ З РИМОМ!

Тому, хоча в XI ст., 1054 р. Царгород зірвав церковну зв'язь з Римом, за патріарха Керулярія, — то мимо цього ще два століття перетривала на Руси-Україні — унія з Римом, а пізніше ніколи не уставало намагання знову цю єдність привернути, ко-

ли царгородському патріархові вдалось цю церковну єдність на якийсь час розірвати. І так папські легати, що привезли були в р. 1054 до Константинополя екскомунікаційну буллу для патріарха Керулярія, верталися через Україну до Риму і були цілий рік у гостях. Перевіз тлінних останків св. о. Николая до Італії відбувся в році 1087, а папа Урбан II. зарядив з того приводу святкувати день 9 травня. Це свято введено в Україні і досі святкується так у гр.-католиків, як у православних хоч в Кон-

Княжа церква Різдва Христового в Галичі в XII ст.

стантинополі цього свята не має. Крім цього в Києві висвячувано митрополитів тлінними останками папи Климентія, що їх привіз був з Херсону Володимир Великий. Діялося це тоді, коли царгородські патріархи не хотіли висвячувати митрополитів-українців, а насилали греків, а повага української держави не дозволяла, щоби на митрополитів престолі в Києві засідав чужинець. Українці не хотіли зривати з Римом, тимбільше, що потребували помочі римських папів проти нападів татар, що появилися в XII ст. Київський митрополит Акерович форсує на соборі в Ліоні унію

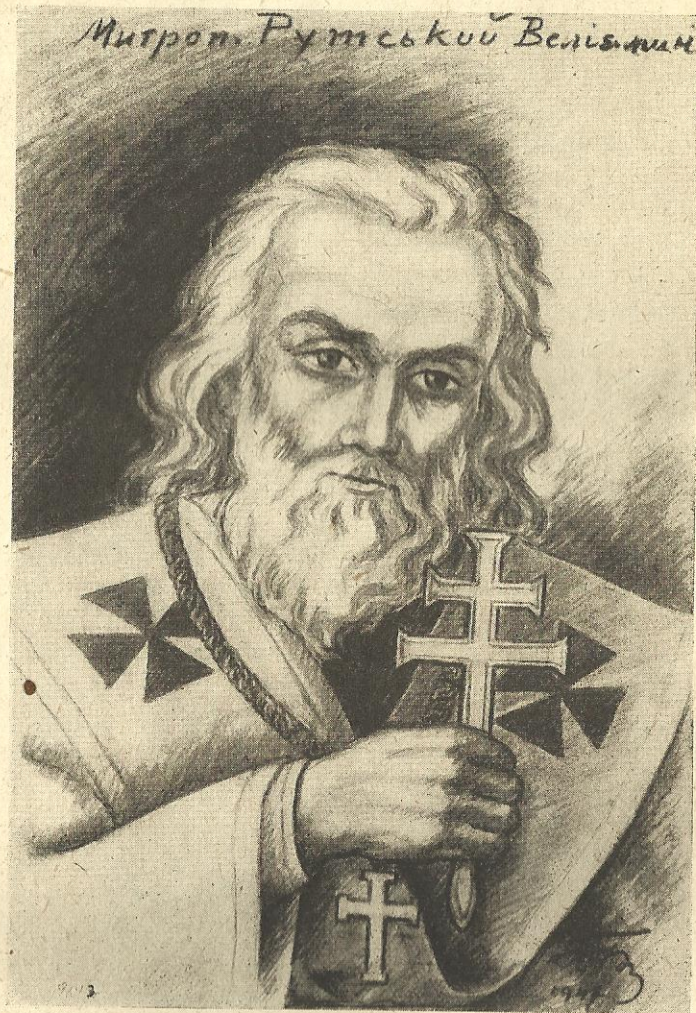
з Римом (1245), а галицький король Данило коронується навіть папською короною (1253).

Справа єдності віри не перестає бути актуальною навіть тоді, коли українські землі дістаються під панування Литви за князя Витовда. Київський митрополит Григор Цамблак іде в р. 1418 на собор до Констанци, де була порушена справа унії цілого сходу — та до унії не приходять. Зате київський митрополит Ізидор заключає унію на соборі в Фльоренції в р. 1439, при чім фігурує його підпис по стороні цих, що нез'єдинених приймають до єдності. Прийнятий радісно мешканцями Києва по повероті до краю, піднесений до гідности кардинала і папського легата "a latere". Митрополита стрічає за те кара зі сторони Москви, що дізнавшись про це при нагоді, як був у цій справі в Москві, запроторює в тюрму, з якої однак щасливо втікає. (Годиться згадати, що княжий город Галич, який під той час був столицею православної митрополії на галицькій Русі, що тоді входила в склад польської держави, не солідаризується з акцією митрополита Ізидора).

Зі сходу тимчасом наступала на Царгород-Константинопіль грізна хмара — турки. Римські папи на домагання візантійських цесарів посилають поміч і під натиском цесарів, патріярхи є владні від схизми завернути, подібно, як під їх терором від унії відступали.

Різниці між Римом а Царгородом наступили на політичному відтинкові, а крім цього царгородські патріярхи не хотіли признавати римських папів, як наслідників апостола Петра, — хоч досі через 8 століть папа був зверхником цілого християнського світа. — Були теж розходження догматичної натури.

З грози положення, в якому опинився Царгород, скористали руско-московські князі, що на початку XI ст. відділилися від Києва, сотворивши собі державу в Суздалі, а відтак у Москві та в скорому часі вспіли надобре забезпечити за собою панування на сході, маючи при цьому підтримку татарської орди, якій підлягали. Що більше, після збурення Києва московським князем Боголюбським, в р. 1169 надали собі титул великого московського князя в місце дотеперішнього київського, якого влада упала і перенеслася частинно на західні українські землі

Київський Митрополит

до Галича, де тоді княжив кн. Ярослав Осьмомисл, що на якийсь час об'єднав знов українські землі і поширив панування здовж Дністра аж по Чорне море. Московські князі, користаючи з упадку Царгороду в р. 1453, присвоїли собі безправно герб візантійських цісарів під претекстом одружіння московського князя з дочкою останнього візантійського цісаря Палеолога та надали собі титул цісарів, а рівночасно проголосили московський патріярхат.

З цим царгородський патріярх хоч-не-хоч погодився. Акт проголошення московського патріярхату мав місце в р. 1589, т.зн. в цім часі, коли землі правобережної України належали вже не до Литви, але до Польщі, від часу політичної унії з Литвою в році 1569.

Тоді українські єпископи, які мали до вибору Москву чи Рим, постановили перехилитись на бік заходу, так, як Царгород стратив уже своє домінуюче значення. Вони постановляють відірватися від Царгороду тимбільше, що виконання церковної адміністрації з Царгороду, зайнятого турками, було утруднене. До того наступило перекупство за єпископські посади. Хто бішьше заплатив царгородському патріярхові, цей став єпископом. У Львові надано навіть міщанському братству право ставропігії, себто незалежності від львівського єпископа, а рівночасно надано право контролю над єпископами. Українська тодішня Церква, все ще звана руською, переживала часи морального упадку.

ПРИВЕРНЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ЄДНОСТІ

Щоби себе рятувати перед упадком та чужими впливами, українські єпископи заключають в р. 1596 Унію з Римом у Берестю, при чому київський митрополит Рогоза дає свою згоду (переговори в цій справі тягнулися від 1590 р. себто 6 літ). В той спосіб сподівалися наші єпископи вчинити нашу Церкву сильною та незалежною, тимбільше, що римська Церква в Польщі стала для нас поважною конкуренткою, коли позбулася у себе реформації і 1577 р. на з'їзді в Пйотркові приняла поста-

новн тридентійського собору та перевела санацію "in capite et in membris". Вплив польської Церкви був так великий, що українські магнати і шляхта, до цього часу православні, стали масово переходити з православ'я на римо-католицьке, що було ідентичне з польським. Зі становища національних інтересів єпископи, що приступили до унії, являлися представниками виключно українських інтересів. Вони то з одної сторони визволялись з під впливів московсько-царгородських, з другої сторони не підпадали в залежність римо-католицької Церкви в Польщі, а ставали чинником рівнорядним, залежним прямо від Риму. Українці входили в сім'ю західніх народів, що відтак мало додатні наслідки.

З українських єпископів, що не підлягали московському патріярхові, були: 1. митрополит київський, 2. єпископ холмський, 3. єпископ володимирський, 4. єпископ луцький, 5. єпископ львівський, 6. єпископ перемиський і два єпископи з білоруських земель, що разом творили одну провінцію київську, а саме: 7. єпископ полоцький і вітебський та 8. єпископ турівський.

Коли прийшло до заключення унії 1596 р. тоді князь Острожський, київський воєвода, підчинений польському королеві, почувачи себе обидженим, що унію заключено без його згоди, хоч в засаді був перед тим сам за унією, підмовив двох українських єпископів, львівського і перемиського (отже обох галицьких) до протесту. Він скликав у Берестю рівночасно другий з'їзд вірних, де осуджував прочих 6 єпископів з митрополитом на чолі. Остав однак у меншості. До голосу в більшості причинилися три василіянські архимандрити. Більшість задецидувала, а Польща заняла нейтральне становище.

Через Берестейську Унію українська Церква усамостійнилася, до неї не могли мати права московські патріярхи, які все дивилися на наші землі, як на руські, а поляки теж не могли виступати так агресивно проти греко-кат. Церкви, бо вона була залежна прямо від папи римського.

УНІЯ В УКРАЇНІ, А ПРАВОСЛАВ'Я В ГАЛИЧИНІ

Проти унії були московські царі, поляки, хоч спершу здавалось, що вони унію полирають, а також посторонні чинники: турки, німці і чехи.

1. Московські царі й їх патріярхи представляли, що унію накиннули поляки. Вони то, пануючи вже завдяки татарам на лівобережній Україні, під'юджували українське громадянство проти київського митрополита. Звідси походить, що частина українського громадянства вважала православ'я з Москви чито з Царгороду своєю релігією. За цю концепцією пішло не свідоме в релігійних справах наше козацтво, пішли наші гетьмани — Сагайдачний, Хмельницький, Дорошенко, що відтак мало від'ємні наслідки.

2. Поляки були спершу за унією, але відтак стали проти унії. Нічого дивного. Польща була з'єдинена з Римом, якже могла виступити проти унії. Не могла виступити проти акції, яку підняли українські єпископи, — але коли побачила, що через унію українське громадянство стало релігійно самостійне, що польонізаційні наміри годі реалізувати, піддержує відтак знову православ'я, як слабше зорганізовану Церкву. Польща ще в XIV ст. оснувала в княжому Галичі православну митрополію тоді, коли Царгород ще не був турецький і загрозила навіть переходом населення на унію, якщоби царгородський патріярх не дав на це згоди (а патріярх не хотів спершу погодитись, лякаючись Москви, що тоді була вросла в силу).

3. Проти унії були турки, що були в наступі на Європу і боялись впливів римських папів, що взивали народи до відсічі за втрачений Царгород.

4. Проти унії були німецькі протестанти в Польщі, які почувившись союзом з православними у Вільні, боялись римських впливів.

5. Проти унії були чехи-гусити, що почали ширити гуситизм навіть в Острожській Академії.

Через унію в Берестю, в р. 1596, поділились українці на дві частини. Західні українські землі (Львів і Перемишль) — тоді

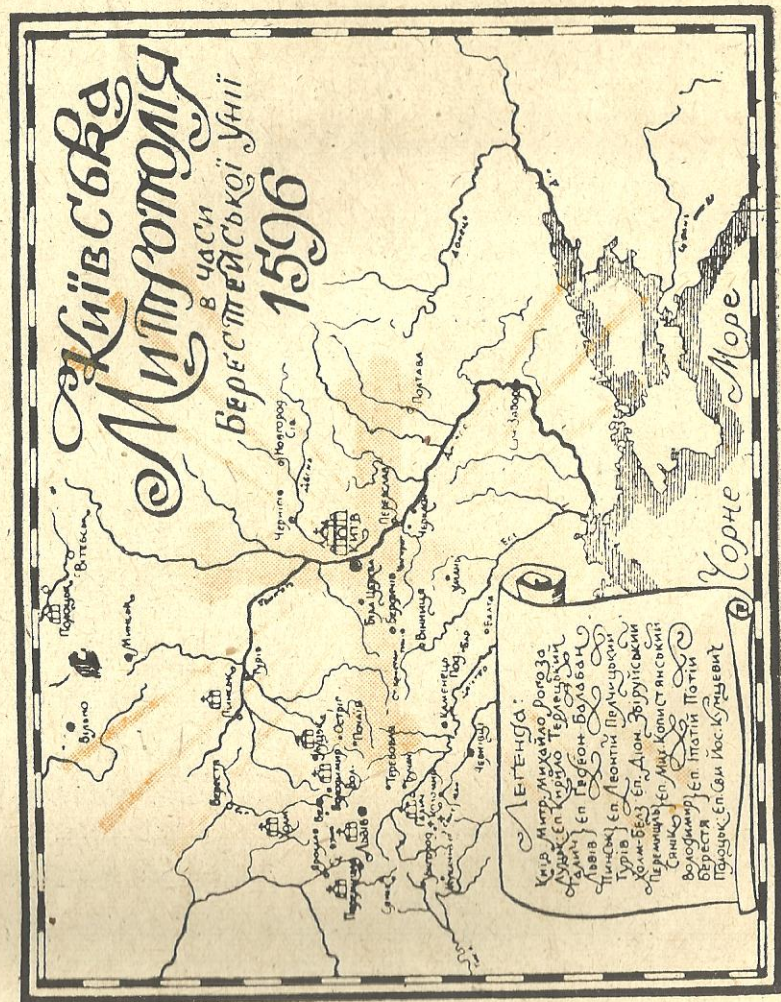
називано руські, остали при православ'ю, а східні землі до Дніпра при унії, включно з Києвом. Вправді гетьман Сагайдачний (галичанин), користаючи з побуту єрусалимського патріярха Теофана в Києві, в р. 1622 відновляє православну митрополію, але на короткий час, бо по андрусівським договорі з Москвою і Польщею в р. 1667, коли лівобережна Україна з Києвом припала Москві — православна Церква підпорядкувалася Москві. Москва касує самостійність української православної Церкви.

Вороги з'єдинення

РЕЛІГІЙНА ПОЛЄМІКА. СОБОР В ЗАМОСТЮ 1921 РОКУ

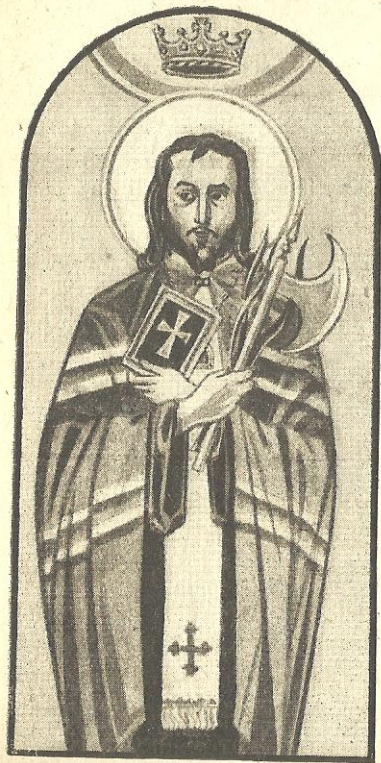
Такий стан на українських землях, де були дві Церкви, з'єдинена і нез'єдинена, тривав до р. 1700. Коли акцентовано тоді православну віру, то через те не стверджено української приналежності — лише руську, що у нас ще досі в Галичині заховалося на Лемківщині. Цим дасться пояснити, що Лемківщина в останніх часах перейшла на православ'я.

Між українцями по крові настала полеміка. З одної і з другої сторони боронено своєї тези. Розгорілась боротьба, в якій Москва стала по стороні православних. Зі сторони Москви за її підмогою було вбито уніятського єпископа Йосафата Кунцевича у Вітебську, в 1623 році. Здавалось, що унія впаде, таке було сильне наставлення проти унії, але мученича кров зродила дальших ревних наслідників. Завдяки крові унія зроста в силу. Появилися полемісти з кругів духовенства, як Іпатій Потій, що в кільканадцяти письмах боронив унії, — по противній стороні станув монах Іван Вишенський, теж галичанин, що боронив православ'я. Боронив також унії холмський єпископ Суша. Видатним борцем православ'я був Мелетій Смотрицький, який однак по смерті св. Йосафата перейшов на унію. Він написав низку творів, між іншими знамениту "Апольогію до українського народу" з року 1628, в якій боронив унії, а яка то

книжка вийшла у Львові українською мовою. Він брав теж участь у православнім синоді в Києві, де виступав в обороні унії, за що його осуджено й ув'язнено. В тому часі були також спроби поєднання обох Церков, якої то акції піднявся був славний уніятський митрополит в Києві Велямин Рутський.

Св. Свчм. Йосафат Кунцевич
Архієпископ полоцький

тати, що коли б сини Острожського були уніятами, то не потребували б з православних на римо-католицьке переходити.

Поляки почали врешті унію переслідувати, не впускати до сенату нашого митрополита, а єпископів до сойму, але українські єпископи не ради титулів унію прийняли. Вони мали на оці

В цьому часі Польща відіграла перфідну роллю. Польський король Володислав IV. вислав делегацію до папи з канцлером Оссолінським на чолі з домаганням знести унію. Польща воліла мати православ'є, щоб легше було перетягати на римо-католицьке, а тимсамим польське, коли уніятська Церква цеї можливості не давала. Була вже сконсолідована, морально сильна. Цікаво знати, що сини князя Острожського; цього, що був проти унії, перейшли всі на римо-католицизм — значить стали поляками, а навіть Острожську Академію передали єзуїтам. Деякі українці разом з москалями промовчують цю обставину, яка кидає сумне світло на родину старого Острожського. Це треба мати на увазі і пам'я-

релігійні цілі, а рівночасно національні, що в дальшому розвитку унія доказала.

В 1700 році українці-галичани, побачивши очевидну користь з унії, перейшли на унію, а зібравшись відтак вже всі вісім єпископів разом в Замостю в 1721 році, перевели основну реорганізацію греко-католицької Церкви на українських землях, яка аж до поділу Польщі 1772 року перетривала. Спонуку до цього кроку дав львівський єпископ Шумлянський, великий українець і політик, як на ті часи, що проф. Дмитро Дорошенко в своїм творі (Українська Православна Церква) підкреслює.

Тому, що всі українці в Польщі належали тоді до греко-католицької Церкви, це був рівночасно український національний сойм, коли українська православна Церква на лівобережній Україні завдяки впливам Москви все більше від свого народу віддалялася.

ПРАВОСЛАВ'Я НА ПОСЛУГАХ МОСКВИ

При розділі Польщі 1772 року, припадають українські землі на схід від Збруча — Росії, на захід від Збруча — Австрії.

Цариця Катерина II, що бере українські землі під своє панування, цебто правобережжя, з місця розв'язує одну українську військову організацію — українську Січ. Тут відіграє відємну роллю нан-отець на Січі Володимир Сокальський. Він заборонив козакам ставити чинний опір проти рішення цариці і 8.000 козаків, що стояли тоді кошом в Чартомлику й Базавлуку, здають позицію без вистрілу і протесту та складають добровільно зброю, хоч далеко сильнішим відділам татар і турків ставлять спротив і відносять перемогу. (Пр. за отамана Сірка славна оборона запорожців в саме Різдво, на другий день). Зруйнування Січі, цього пристановища вільного козацтва мало місце в 1775 році, а останній отаман січовиків, Кальнишевський, помер по тридцятьлітнім засланні на далекій півночі.

Цього факту українці не знають, його закрито, аж Кащенко в своїх оповіданнях про скасування Січі цей ганебний факт виводить на денне світло, де представляє обурення козаків, але

це було очевидною ганьбою здати зброю без бою ради того, що цариця була православна! Катерині II мало цього, вона зносить ще унію на правобережжі, а священників, прив'язаних до унії, арештує і висилає на Сибір. Вона ще донедавна німкня, протестантка, зводить до одного: Рускість з православ'ям. Унію представляла, як польську інтригу, рівночасно українство, як польський винахід, а звісно, що Польща так уніятів, як православних однаково трактувала — до сенату і міст не допускала, релігійних практик не дозволяла.

Цікаві є про це спомини о. Бродовича, протопресвітера гр.-католицької катедральної церкви в Луцьку.

МОСКВА НИЩИТЬ УНІЮ Й УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ

В 1839 році касує цар Микола I унію на Волині, той самий, що запроторив Тараса Шевченка на заслання. Багато тоді українських священників із-за спротиву царя ув'язнено, вислано на Сибір і Соловки, позбавлено посад.

Однакова отже доля постигла нашого генія Шевченка й українську Церкву, якою була уніятська Церква. Оба явища так жорстоких заряджень може тоді не були однаково осуджувані, хоч Москва мала на цілі сепаратний рух в народі в якійнебудь ділянці знищити. Переслідуючи гр.-кат. Церкву, Росія дозволяла римо-католицькій Церкві вести в Україні свою організацію. Проти насильного знесення Унії протестував римський папа і львівський митрополит Левицький, але європейські держави не вважали за відповідне реагувати на це релігійне насилля.

В 1875 році касує цар Александер II Унію на Холмщині. Священників, що не піддаються цьому світському наказові, арештує, на Сибір висилає. Деякі греко-кат. священники втікають з Холмщини в Галичину, а на їх місце прибувають ті гр.-кат. священники-русофіли яких предки так довго в Галичині держалися православ'я яких »Ставропігійське Братство у Львові« ще на наших очах русофілство і православ'я ширило. (Цікава є книжка з часів переслідування Унії: »Всюди добре, а дома найліпше«). В рік пізніше, 1876, цей сам Александер II, видає указ, яким забо-

роняє вживати української мови в слові і письмі. — Українці той акт самоволі підкреслюють як драконський, але знесення Унії, як це влучно завважив митрополит Щептицький, уважають за річ звичайну, хоч воно є теж brutальне.

З цих двох актів, з 1875 і 1876 років бачимо, що Росія в однаковій мірі переслідувала нашу Церкву і народність — не признаючи ні окремої нації, виходячи з заложення — «адін язик, адін народ православний!» Під таким кличем Росія поставила була пам'ятник Хмельницькому в Києві з написом: «Волімо под цара православного».

Що більше, по невдалій битві під Полтавою в 1709 році, де прийшло до зудару між Петром I, царем Росії і Мазепою, гетьманом України — рішено православним синодом в Петербурзі виклинати кожного року, у великий піст, гетьмана Мазепу за те, що зрадив царя. Нечуваний приклад в історії Церков світа. Тогож дня по всій Україні розносився проклін на нашого гетьмана з амвон церков, що за мету свого життя поставив самостійність української держави, не зв'язаними ніякими вузлами федерації з Росією. До світової війни 1914 року, православні українці, як Огієнко і другі, що сьогодні так підкреслюють православ'я, ні одним словом не запротестували проти цієї анатеми, коли до церкви ходили. Знайшлося лише около двадцять українців, що демонстративно виступили в 1907 р. з православної Церкви і перейшли на гр.-кат. віру, як др. Базилевич, нотар в Замостю, за що його тепер стрінула, але вже з рук українського православного єпископа Огієнка, догана.

Що за логіка? Чейже цей крок був правильний і він повинен був бути навіть у більших розмірах. Усе свідоме українське громадянство повинно було протестувати. В 1905 р. повіяв з Росії дух вільности і була проголошена свобода віроісповідання. Тоді бувші греко-католики на Холмщині — а з наказу царя православні — хотіли повернутись назад до Унії, але їм було сказано: «нет места для греко-католиків в Росії». Тоді вони воліли перейти на римо-католицизм, чим оставати при казньонім православ'ю. Це так звані калакути на Підляшші і Холмщині, українці римо-католики.

УКРАЇНСЬКИЙ ПІЄМОНТ

З українських земель, що в році 1772 перейшли були до Австрії, була лише Галичина, а ранше Закарпатська Україна, що належала вже до Австро-Угорщини. Тут унії не знесено, а навпаки, завдяки старанням наших єпископів основано Духовний Семинар спершу у Відні, а відтак у Львові для виховання й образования гр.-кат. духовенства. З рядів тогож духовенства вийшло відродження української Галичини. До провідників цього руху належали: о. Іван Могильницький, автор української граматики з 1817 р., о. Маркіян Шашкевич, пробудитель Галицької України, поет і автор "Русалки Дністрової", — о. Данило Таячкевич, патріот і політик, — о. Устиянович, поет, Данило Лепкий, письменник і визначний громадянин, як також гр.-кат. митрополити й єпископи, як митрополит і кардинал Левицький, Литвинович, Яхимович, Снігурський, що висунули були навіть домагання поділу Галичини на українську і польську. За їх почином створено в 1848 р. українську національну раду, на її чолі стоїть єпископ Яхимович. Гр.-кат. священник Головацький стає професором української мови і літератури на львівському університеті. Заслугою гр.-кат. єпископів і священників було також поліпшення господарського становища наших селян.

Одним словом гр.-кат. Церква стала національною Церквою, заборолом української народности, аж доки її вплив не підірвали самі українці, як Драгоманів з Великої України, що виступав ворожо проти православної Церкви в Росії, — але коли відтак треба було по указі в році 1876 втікати — ту саму роботу продовжував уже в Галичині. За ним пішли визначні наші громадяни — Павлик, др. Данилович, др. Лев Бачинський, др. Трильовський, т.зв. поступовці, які властиво назад завернули історію українського руху в Галичині. (Це є підкреслення проф. др. Княжинського в святочній статті з нагоди Різдвяних Свят 1945 року).

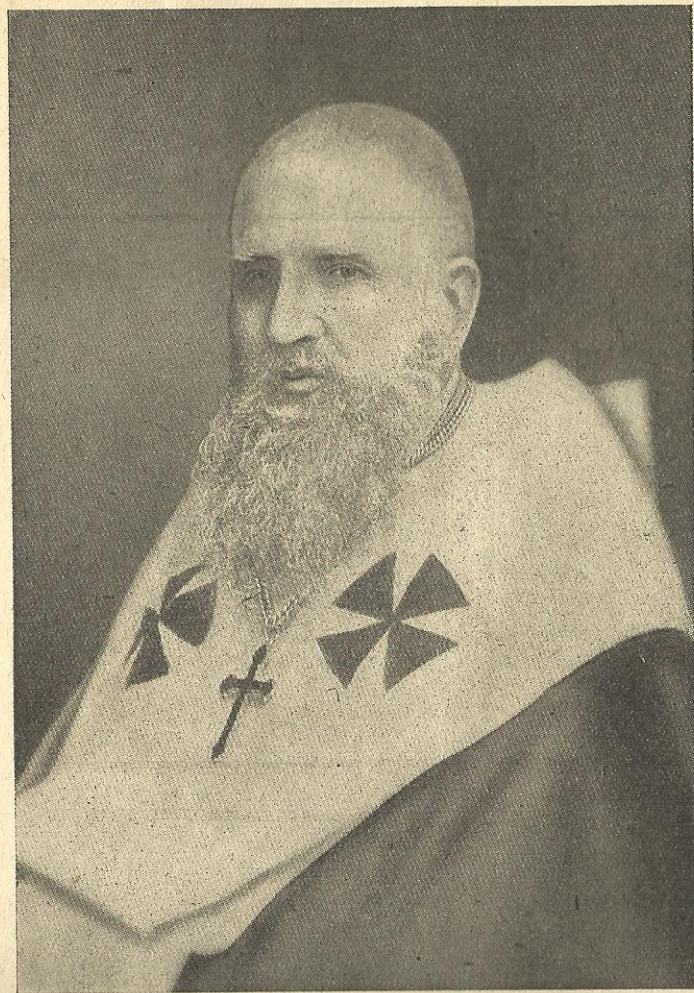

МИТРОПОЛИТ ШЕПТИЦЬКИЙ

Але не всі пішли за др. Драгомановим. Проти нього виступив о. Данило Таначкевич, який виказував шкідливість того становища. Більшість українського громадянства в Галичині остала вірна своїй Церкві і своїм єпископам. Рівночасно в тому самому часі приходять до голосу гурт українців з походження, русофілів по переконанні, які базують свій світогляд на заперечуванні української народности та проголошують національну і релігійну єдність з російським народом. З двох сторін отже бито нашу гр.-кат. Церкву. Вони захоплюють поважну частину нашого громадянства, яке стає на услуги російському цареві і православної Церкві. Це т.зв. москвофіли, що ведуть шкідливу роботу серед нашого громадянства в Галичині аж до російської інвазії в часі світової війни, а опісля щезають з овиду. Поляки в Галичині, що мали політичну владу в краю, пособляли цьому рухові.

Колиж у проводі гр.-кат. Церкви станув митрополит Шептицький, українське громадянство повернуло назад свої симпатії в сторону многострадальної Церкви. Митрополит Шептицький, що високо підніс престиж гр.-кат. Церкви, став авторитетом, куди очі всіх українців були звернені в добрі й лихі часи. Зв'язок між ним, а досі часами індиферентним громадянством ще до першої світової війни сильно закріпився. Митрополит віддав себе всеціло Церкві і народові. Він оснував монаші чини й українські інституції, лікарні, музеї. Він висилає священників на дальші студії за границю, спмагає мистецтво — фундує стипендії для української молоді — він стає в обороні прав українського народу. Сильним голосом домагається українського університету у Львові. В часі війни арештований з наказу російської окупаційної влади і засланий вглиб Росії, в 1917 році вертається по революції, як герой-мученик в ореолі слави.

Врешті митрополит Андрей бачучи, що в році 1941 надійшла відповідна хвиля релігійного поєднання українців греко-католиків і православних, подібно, як це мало місце в 1596 році, кличе всіх українців православних і уніятів до поєднання з цєю різни-

Андрей ґр. Шептицький
Митрополит Галицький

цею, що ранше взивав до поєднання митрополит із Києва, а тепер зі Львова. Видає відозву до всіх єпископів. Але по противній стороні не було відгону. Навіть ніхто не відповів, як слід. Вони воліли від себе зачинати історію, як нав'язати до традиції. Вони почали творити нову релігію. Митрополит вияснивав, що надійшов час поєднання, час повороту до віри наших предків, яка ще за князя Володимира була в єдності з Римом. Мотиви находили самі, що католицька Церква є універсальною Церквою, а тим самим відпорною на всякі посторонні впливи, — коли православна Церква, якою би вона не була, чи автокефальна, чи автономна, буде все залежною від уряду держави, в якій вона находиться. Звідси походить, що російська православна Церква була на послугах російського абсолютного режиму. Вона врешті стала світською, коли за часів царя Петра I зорганізовано і створено святіший синод, на чолі якого став сам цар. Тому нічого дивного, що коли після розвалу царату, деякі українські землі увійшли в склад польської держави, православна Церква, якої вірні були українці і білорусини, дістались з браку універсальності під керму польського міністра віроісповідань. Завдяки тому введено польську мову, як урядову в діловодство Церкви, православні священики стали урядниками цивільного стану та почали виголошувати проповіді по польськи. Настали часи поневолення, яке було лише в заміну на користь Польщі.

В той час греко-кат. Церква в Польщі по своїй суті і організації була не займана. Тому гр.-кат. українське духовенство, маючи сильну опору в Римі, завзято боронило своєї незалежності, та не дозволяло втручатись не покликаним чинникам в церковні справи. Вправді посипались зате репресії зі сторони польського уряду, гр.-кат. священиків в'язнено і засуджовано, але вони достойно себе вели на своїй духовній стійці.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ і ВИСНОВКИ

Реасумуючи слід ствердити, що проти св. унії були впродовж історії в першій мірі москалі, що раз-у-раз висували свої права по "русскі землі".

Проти унії були поляки, що хотіли перебрати унію в свої руки й тягнути користи, а навіть по першій світовій війні поширювали унію на свій спосіб.

Проти унії були самі українці по крові, русофіли по переконанню, що орієнтувались на Москву, заперечували свою національність та воліли під православного царя (н. пр. Лемківщина

Посвячення пропам'ятної таблиці з нагоди ювілею 350-ліття Бер-стейської Унії. Посвячення довершив Декан округи Гессен о. Др. Володимир Пелліх в асисті о. Др. Йосафата Скрутня о. Дионізія Кульчицького пароха Герсфельду і о. Григорія Овуфрива, пароха Корнбергу.

Таблиця виконана з мarmору в трьох мовах: українській, англійській та німецькій і прикріплена на домі греко-католического приходу в Корнбергу при вул. Коновальця ч. 12.

і місто Галич — частина, що з політичних мотивів перейшли на православ'я).

Ці міркування знаходять потвердження також у світогляді нашого поета Тараса Шевченка, який коли в своїх творах торкає релігійних справ, в першій мірі дорікає православній церковній ієрархії. В ній бачив Шевченко найбільшого ворога України.

Звідси на адресу релігії часами гострі виступи, що на перший погляд разять, але по зміркуванні треба признати слушність його виводам.

Не любив Шевченко Москви з її релігією, з її месіанізмом визволяти під'яремних слов'ян. Він не щадить докорів Богданові Хмельницькому, що піддав Україну Москві. Він, що так дуже карався на засланні й по тюрмах, гостро п'ятнує саме тих царів, Петра й Катерину, що веліли виклинати Мазепу й касувати українські права й установи. Тоді, коли в "Гайдамаках", де описує сумні події Коліївщини та Гайдамаччини, хотівби наче ляхів вразумити за їхню релігійну нетерпимість, за їхній національний шовінізм.

Коли б Шевченко бачив теперішніх уніятів, які пішли всеціло за його кличами, напевно що в «Гайдамаках» не рівняв би нас з ляхами-католиками, які на практиці католицизму не розуміли, коли в році 1938 нищили православні церкви.

Акт першого листопада 1918 р. потверджує правдивість повищої тези, коли галичани-уніяти вхопили за зброю, щоб «вражою, злою кров'ю волю окропити», коли стали в обороні загроженого добра, як поляки посягнули на нашу самостійність. Не подорозі нам було з ними, хоч ми католиками були.

Унія дала нам сильні моральні основи, коли ми три і пів мільйони українців Галичини створили сто тисячну армію в 1918—1920 роках, щоб відтак ще проти московського большевизму виступити, та нашу столицю Київ назад нам повернути — тоді як придніпрянські українці заключили з католицькою Польщею пакт, зрікаючись Галичини, а відтак пішли в союзі з польськими військами на Київ (гляди Варшавський договір заключений Петлюрою і Андрієм Лівіцьким з Польщею).

Такі факти треба мати на увазі, коли говориться про силу й ролю українського католицизму й православ'я в Україні.

Врешті, коли в 1938 році Польща нищила православні церкви, митрополит Шептицький станув в обороні православних, хоч, як український католицький єрарх, не був обов'язаний до такого виступу, — на що не здобулися православні єпископи в Польщі.

Апостольський Візитатор для українців католиків у Німеччині о. Николай Вояковський в асисті Декана о. Др. Пелліха, о. Я. Бенеша і о. Г. Онуфріва на канонічній візитації Духпастирства Корнберг в дні 22. IX. 1946 р. В другому ряді командант табору Іван Слободян, Др. В. Мурович і п. Ірина Благітка.

Спокійна і глибока застанова над історією української католицької Церкви приводить нас до переконання, що вона сповняла між нашим народом своє релігійно-духовне завдання в справі спасення душ, а одночасно спомагала зріст нашого національного освідомлення, самоозначення та державної незалежності.

Тому, коли новочасний Нерон переслідує нашу греко-католицьку Церкву, саме тепер, коли касує унію, подібно, як це чинили російські царі — а греко-католицьких єпископів і духовенство переслідує за те, що посміли стати вірним своїй греко-католицькій Церкві — ця Церква має право нас об'єднати тимбільше, що ми находимось у такій скруті. Сотворення теперішнього московського патріархату, це ніщо інше, як засіб при помочі православної релігії поневолити народи, що живуть на території СССР — це спроба накинути свою волю усім народам-слов'янам, які мали би звернені очі на третій Рим — Москву.

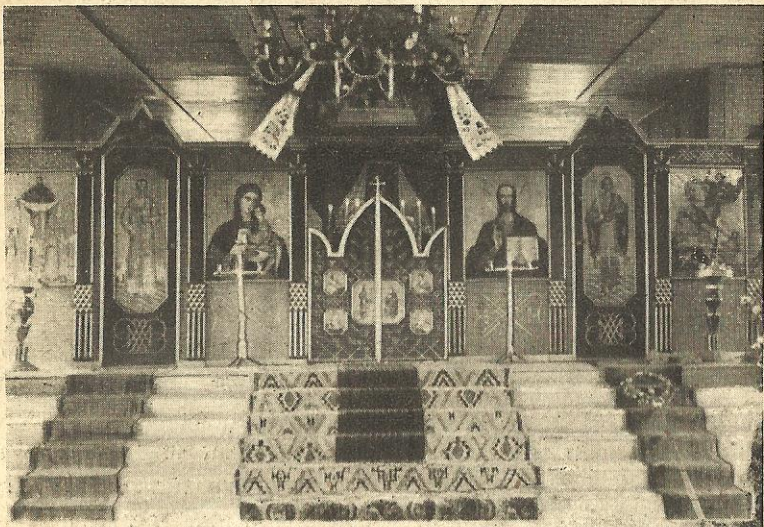
Нам треба раз на завсіді відлучитись — стати незалежно від православної Москви. Українська автокефальна Церква по своїй суті і організації нам цієї сили не годна дати.

Коли унія перетривала в Галичині і на Закарпатті та стала нашою національною релігією — нам усім українцям треба повернутись назад до об'єднання в греко-католицькій релігії, що би цим створити в нашому народі єдність та силу.

Чи не піти нам за голосом київських митрополитів Рагози та Рутського, а в новіших часах галицького митрополита Андрея Шептицького, що ще в 1941 році закликав нас усіх до релігійної єдності. Цей наш крок приніс би нам Боже благословення та непобориму релігійну і національну єдність. Він зв'язав би нас так сильним вузлом, що ніякі кордони нас би не роз'єдали. Якщо це не станеться і ми не об'єднаємося — українська справа піде манівцями — не вросе в силу — не pomoже об'єднання партій, яке було би лише механічним.

Дух недавно згаслого митрополита Андрея Шептицького кличе нас до такого поєднання тимбільше, що як вище представлено, роздор у нас спричинили ті саме, що не жаліли нам ні

Іконостас в греко-католицькій церкві в Корнбергу проєкту артиста П. Андрусева виконаний в 1946 році.

страждань, ні мук, ті, що все нам святе осквернювали, ті, що нас з рідного краю прогнали, ті, що нашу Україну-матір над пропасть загнали.

Хай же постає митрополита Андрея буде для нас світляним дороговказом.